

A megrendelhető Isten

KOMOLY PROBLÉMÁBA BONYOLÓDIK AZ EMBER, ha felteszi a kérdést, honnan erednek az egyház teológiájában a szentségek mint emberi cselekmények és isteni erő összekapcsolásának titokzatos gondolatai, és még titokzatosabb lesz a probléma, ha hozzátesszük az isteni hatékonyság sajátosan önműködő (*ex opere operato*) tételét. Hogyan született az a meggyőződés, hogy Isten jelenléte, ereje „le hívható”, megjeleníthető és aktiválható valamiféle emberi szertartással, reális és/vagy verbális ügyeskedéssel. Kétségtelen, hogy emberileg rászorulunk jelekre, valamiféle visszajelzésre, hogy szorult emberi lehetőségeinkből távolabbra: Istenig elláthassunk. Az emberi lét jogosan igényli az isteni jeleket, a kérdés csupán az, hogy ezek valóban hozzárendelhetők-e emberi kilátástalanságaink, ellehetetlenüléseink bizonyos csomópontjaihoz, vagy ez csupán olyan emberi igény, amely mögött csak feltételezések vannak, nem pedig megfeltehetően „tények”.

A gondolat kétszeresen is bizonytalan területekre vezet. Egyrésztől alapvető baj van Isten kényszerű „leakasztásával”, vagyis Isten automatikus „működtetésének” elvével, hiszen Isten nincs „alánk beosztva”, és így a mi „megrendelésünk” hatékonysága nem biztosított; Isten közreműködése nem tagadható ugyan, de nem is biztosítható be, tehát nem emberi elhatározásunkon múlik, hogy létrejön-e, amit „feladatául adunk”. Másrésztől olyan jelekről beszélünk, amelyek csak itt, csak most és csak általunk lehetségesek. Ha valaki történetesen rosszkor, rossz helyen született, akkor „neki eleve annyi”. A felelősségtudattól átszellemült középkor e szent céltól lelkesülve pusztította el az akkor ismert kultúrák csaknem minden értékét, hazamentve belőlük az aranyat és ékszereket, hogy végre meghirdethesse „a jézusi üdvösséget”, amelyről önmagának is csupán alapvetően zagyva fogalmai voltak. Önmagától és egyedül üdvözítő voltától „elszállva”, az egyház akkor is, de ma is jogot formál arra, hogy az üdvösséget, vagyis Isten elnyúlhatetlen szeretetét emberi eszközök, körülményekhez kösse.

AZ EVANGÉLIUMOKBAN HIÁBA KERESSÜK AZ EREDETET, sőt tulajdonképpen még az egész Újszövetség is magunkra hagy ebben a hitborzongató kérdésben. Az ószövetségi zsidóságot annyira megterhelte az isteni haragtól való félelem és e félelem elháríthatatlansága, hogy az

évenkénti „megtisztulás” csupán „felületi kezelésként” jelent meg, hiszen örökösen ismételni kellett.

A zsidó vallás semmilyen módon nem oldotta meg ember és Isten kapcsolatát a szertartás vagy a „liturgia” erejével, függetlenül attól, hogy természeti vagy ember által létrehozott értékeket, de akár több ezer állatot áldoztak-e fel. Az Ószövetség megfogalmazott olyan helyzeteket, jeleket, amelyek a „bentlévők” számára Isten jelenlétéről, pártfogásáról, hűségéről tanúskodtak; az emberek úgy érezték, hogy az isteni törődés magukra vonatkoztatása megerősíti életüket, életvitelüket. Természetesen ezek a jelek a kívülállók számára éppen ellenkezőleg Isten hűtlenségét, cserbenhagyását jelezték, gondoljunk csak a választott nép hadi sikereire vagy az Egyiptomból való kivonulásra. Az embernek szüksége van jelekre ahhoz, hogy megerősödjön a lét bizonytalanságai közepe, de ezek a jelek mindig viszonylagosak maradnak, hiszen kétértelmőségük, valami felé irányultságuk sohasem szüntethető meg. Ami az egyik számára öröm forrása, a másiknak esetleg maga a bukás.

A szentségek egy része valamiféle szentté avatott beavatási szertartás, egy bizonyos közösség, gyülekezet másokkal szembeni felsőbbrendűségének kifejezése, illetve annak kiterjesztése, szétterítése. Ide tartozik elsősorban a keresztség, de másodlagosan a bérmálás/konfirmálás, a pappá szentelés/avatás és a házasság megáldása is.

KIEMELTEN KELL SZÓT EJTENI A MEGBOCSÁTÁS SZENTSÉGÉRŐL, amely még sajátosabbá varázsolja a valahová tartozást, hiszen az ember szüntelen bűnbevezettségének mindennapos sulykolása olykor napi szükségletté tette e szentség vételét, mert azt mondták: nélküle nincs „behajtás a mennyországba”, vagyis közeledés Istenhez.

Isten megtalálhatóságának kisajátítása, illetve részbeni eltulajdonítása történik akkor, amikor isteni hatalmat tulajdonítva magunknak, közösségünknek vagy abban egyes személyeknek, a hibák, bűnök, vétések megbocsátását átengedjük a „hivatásosoknak”, akik boldogan leveszik vállunkról a terhet, mert ezzel automatikusan igazolódik pótolhatatlanságuk és megfizethetlenségük. A megbocsátás megvalósítása és felelőssége azonban nem hárítható át még Istenre sem, mert azt mindenkinek magának kell gyakorolnia, mindenivel szemben.

A jézusi élet másik nagy eseménye a búcsúvacsora, amelyből ünnepi szertartást gyártottunk, ahelyett hogy annak lényegét megértve akarnánk azt tenni Jézus emlékére.

Miért kínálta fel nekünk Jézus az *egész* életét – nem kivonatolva! – isteni fogódzó-pontként? Azért, mert saját életén keresztül is meg akarta mutatni: az embernek valós igénye, hogy Istent támaszként, biztos pontként tapasztalhassa meg, különösen azokban az élethelyzetekben, amikor minden megoldhatatlannak és kilátástalannak tűnik. Elég csak arra gondolnunk, hogy a kenyérszaporítás után imádságos magányba menekült, vagy arra, hogyan készült fel a szenvedésekre az Olajfák-hegyén.

De azt sem szabad felednünk, hogy Jézus életéből nem lehet kioperálni a „misztikus” pillanatokat anélkül, hogy az egész össze ne omolna. Nincs értelme annak a keresztségnek, amely egy bizonyos közösség, gyülekezet, szertartás részesévé akar tenni bárkit anélkül, hogy a jézusi élet határozná meg az illető hovatartozását. A megbocsátás szentsége is értelmetlen, ha a jézusi asztalhoz csak választottakkal akarok odaülni. A búcsúvacsora ismételtetése, áldozattá magasztalása a legügyesebb áthárítás trükkje csupán, ha azok, akiknek az üdvösségéért annyira aggódunk, csak alibiként szerepelnek életünkben, hogy ezáltal elkenőzzük, valójában mennyire idegen tőlünk Isten országának elsődleges keresése, és a „nincs hová lehajtania fejét” mondat mennyire csak szóvirág számunkra.

A SZENTSÉGEK CSAK AKKOR VEZETHETNEK ISTENHEZ, és csak akkor erősíthetnek meg Isten szeretetében, ha nem csupán az

Istenhez tartozásban, hanem az egymáshoz tartozásban is megerősítenek. A szentségek jelek, amelyeknek éppen az a lényegük, hogy egymásért, egymás által, egymást vállalva vállaljuk a jézusi életet, és találhatjuk meg isteni megerősítésünket. Anélkül, hogy vállalnánk a másik gyengeségét, szegénységét, lenézettségét, nyomorát, a szentségek nagy kérdéseket vetnek fel, például azt, vajon a kömény és a menta a fontosabb-e, vagy az, hogy fel sem merem emelni a szememet, amíg az életem nem jele a jézusi üzenetnek (Mt 23,23; Lk 18,9-14). A jézusi élet értelmében a szentségek sohasem lehetnek annak jelei, hogy valami isteni vagy istenibb segítségével a másik ember fölé kerekedtünk, vagy erre hivatalosított „managerek” oda juttattak minket.

Jézus kitarta az Istenhez vezető utak teljes tárházát, és bebizonyította, hogy a szőlőtő, a szántóföld, az aratás, az útszélre került vak ember, a házasságtörő, a vámos, a vetőmag, az ég madarai, a hálóban vergődő halak, a mező liliomai, az egész teremtett világ – mind-mind *szentség*, amely szüntelenül az isteni szeretetben erősít meg, ha akarjuk; ha bennünk is kinyílnak ajtók, amelyeken át a teremtett világ szentsége a Teremtő szentségéről képes beszélni; ha mi magunk valóban vevők vagyunk Isten dolgaira, és nemcsak a magunk gyártotta szertartásokba akarjuk belekényszeríteni Istent anélkül, hogy jelnek látnánk a másik embert, a másik ember testi-lelki nyomorát, és mindazt, amit Isten szeretetének jeleként kellene értelmeznünk. Jelnek látnánk a hétfőt és a keddet, a tegnapot vagy a holnapot, az egészséget, a betegséget, a ruhát és a ruhátlanságot, a kenyeret vagy a kelyhet – azokat az adottságokat, amelyeket naponta kínál nekünk Isten, és várja, hogy azok belülről, lelkünk erejéből váljanak az élet valóságos szentségeivé, isteni jeleivé.

Sulyok Gábor

